

प्रभाव दैनिक

National Daily

पत्रिका नआएमा, ठेगाना परिवर्तन
भएमा वा अन्य कुनै गुनासो/जिज्ञासा
भएमा निम्न माध्यमबाट हामीलाई
तत्काल सम्पर्क गर्नुहुन अनुरोध गरिन्छ ।

 प्रभाव पब्लिकेसन प्रा.लि.
सिफल-७, काठमाडौं
०१-४३७३५७७, ९७६९८१५४००,
९८४११५१२१७, ९८४१२४६२६९
 marketing2prabhab@gmail.com

वर्ष १२ अंक १५७ काठमाडौं शनिबार, ११ असोज २०८२ Prabhab National Daily Saturday, 27 September 2025 www.prabhabonline.com पृष्ठ ८ मूल्य रु. ५/-

मानवअधिकार आयोगको निष्कर्ष

जेन-जी आन्दोलनको आकलनमा सरकार चुक्दा क्षति

■ प्रभाव संवाददाता

काठमाडौं- राष्ट्रिय मानवअधिकार आयोगले गत भदौ २३ र २४ गते भएको जेन-जी पुस्ताको प्रदर्शनका क्रममा जनधनको क्षति हुनुमा सरकारको गम्भीर कमजोरी रहेको औल्याएको छ । आयोगले उक्त प्रदर्शनका क्रममा भएको घटनाको अनुगमन प्रतिवेदन सार्वजनिक गर्दै यस्तो बताएको हो । घटना हुनुपूर्व घटना हुनसक्ने सम्भावित कारणहरूको आकलन गर्न नसक्नु सरकारको गम्भीर कमजोरी देखिएको आयोगको भनाइ छ ।

आयोगले उक्त प्रदर्शनका क्रममा भएको जनधनको क्षति र घटनापश्चात्को मानवअधिकारको अवस्थाको बारेमा देशभर निरन्तर अनुगमन गरिरहेको जनाएको छ । 'प्रदर्शनको पहिलो दिनको पूर्वानुमान शान्तिपूर्ण प्रदर्शन भए पनि मध्याह्नपश्चात् आगजनीका घटना र प्रदर्शनकारीमाथि गोली प्रहारबाट केही प्रदर्शनकारीको मृत्यु भएर घटना हिंसामा परिणत भएको देखिएको छ,' आयोगका प्रवक्ता डा. टीकाराम पोखरेलले शुक्रबार जारी गरेको विज्ञप्तिमा भनिएको छ, 'पहिलो दिनको प्रदर्शनमा सुरक्षाकर्मीको गोलीबाट प्रदर्शनकारीको मृत्यु भएका कारण दोस्रो दिन अन्धधुन्ध आगजनी र तोडफोड भएको अनुगमनका क्रममा पाइएको छ ।'

आगजनीबाट महत्वपूर्ण सरकारी भवन, पार्टी कार्यालय, निजी घर, व्यावसायिक भवन, शैक्षिक संस्था, सञ्चारगृह

▶ घटना हुनुपूर्व घटना हुनसक्ने सम्भावित कारणहरूको आकलन गर्न नसक्नु सरकारको गम्भीर कमजोरी देखिएको आयोगको भनाइ

▶ पहिलो दिनको प्रदर्शनमा सुरक्षाकर्मीको गोलीबाट

प्रदर्शनकारीको मृत्यु भएका कारण दोस्रो दिन अन्धधुन्ध आगजनी र तोडफोड भएको पाइएको प्रतिवेदनमा उल्लेख

▶ शान्ति सुरक्षा र सुशासनका सवालमा गम्भीर बन्न सरकारलाई निर्देशन

र प्रहरी कार्यालयहरूमा अत्यधिक क्षति पुगेको देखिएको आयोगले उल्लेख गरेको छ । 'आगजानी र तोडफोडका क्रममा केही व्यक्तिहरूको जलेरसमेत मृत्यु भएको, सरकारी अभिलेख जलेको, भौतिक सम्पत्तिमा क्षति पुगेको, सुरक्षाकर्मीका हातहतियारहरू लुटिएको र कतिपय सामानहरू चोरी र लुटपाट गरिएको समेत पाइएको छ । शैक्षिक संस्थाहरूमा क्षति पुग्दा बालबालिकाको पठनपाठनमा बाधा उत्पन्न हुनुका साथै बालमनोविज्ञानमा समेत असर परेको छ,' आयोगको विज्ञप्तिमा उल्लेख छ ।

उक्त घटनापश्चात् सुरक्षाकर्मीको मनोबल कमजोर हुन

जाँदा शान्ति सुरक्षामा थप चुनौती सिर्जना हुन सक्ने अवस्था सिर्जना भएको आयोगले औल्याएको छ । सुरक्षाकर्मीका भवनहरू जलेर नष्ट भएको, प्रहरीका कतिपय भवन मर्मत/निर्माण गर्न समुदायले सहयोग गरेको भए पनि सबै कार्यालय पुनर्निर्माण हुन नसक्दा सुरक्षालगायत प्रहरीबाट प्रदान गरिने सेवाप्रवाहमा बाधा उत्पन्न हुन पुगेको आयोगको विज्ञप्तिमा उल्लेख छ । कारागार तथा बालसुधारगृहबाट बाहिर निस्केका बन्दीहरूको फिर्ती तथा कारागार व्यवस्थापनमासमेत गम्भीर समस्या देखिएको भन्दै आयोगले चिन्ता प्रकट गरेको छ ।

▶ क्रमशः पृष्ठ २ मा

विशेष महाधिवेशनमा होमियो माओवादी

केन्द्रीय समिति महाधिवेशन आयोजक समितिमा रूपान्तरण, संयोजकमा दाहाल

केन्द्रीय समितिको बैठक भयताका साथ सम्पन्न गरेका छौं । अब म अध्यक्ष रहिँ, महाधिवेशन आयोजक समितिको संयोजक भएँ ।

■ पुष्पकमल दाहाल

निवर्तमान अध्यक्ष, माओवादी केन्द्र

■ प्रभाव संवाददाता

काठमाडौं- जेन-जी विद्रोहको मागलाई सम्बोधन गर्न नेकपा माओवादी केन्द्रले मंसिरमा विशेष महाधिवेशन गर्ने भएको छ । २०७८ पुसमा आठौं महाधिवेशन गरेको माओवादी केन्द्रको शुक्रवारको केन्द्रीय समिति बैठकले अध्यक्ष पुष्पकमल दाहालद्वारा प्रस्तुत विशेष महाधिवेशनसहितको प्रस्ताव पारित गरेको हो ।

विशेष महाधिवेशनका लागि वर्तमान केन्द्रीय समितिलाई महाधिवेशन आयोजक समितिमा रूपान्तरण गरिएको छ । जसको संयोजकमा अध्यक्ष दाहाल स्वयं रहेका छन् । बैठकलगत्तै दाहालले आफू महाधिवेशन आयोजक समितिको संयोजक भएको बताए । 'केन्द्रीय समितिको बैठक भयताका साथ

सम्पन्न गरेका छौं । अब म अध्यक्ष रहिँ, महाधिवेशन आयोजक समितिको संयोजक भएँ,' दाहालले भने ।

माओवादीले केन्द्रीय समितिको बैठकले केन्द्रीय समिति भंग गरेर महाधिवेशन घोषणा गरेको हो । 'केन्द्रीय समिति प्रचण्डको संयोजकत्वमा महाधिवेशन आयोजक समितिमा रूपान्तरण । पदाधिकारी नै आयोजक समितिको सचिवालयमा रूपान्तरण गर्ने । महाधिवेशन मंसिरमा गर्ने,' बैठकपछि, माओवादी प्रवक्ता अमिन सापकोटाले भने ।

महाधिवेशन मंसिरको अन्तिमसम्म गर्ने गरी अध्यक्षलाई संयोजक तोकिएको प्रवक्ता सापकोटाले बताए । जेन-जी पुस्ताले भ्रष्टाचारविरुद्ध विद्रोह छेड्नुका साथै शीर्ष दलका पुराना नेतालाई नेतृत्वबाट विदा गर्नुपर्ने मागसमेत उठाएको थियो । विधानबमोजिम नेतृत्व

▶ महाधिवेशन मंसिरको अन्तिमसम्म गर्ने गरी पुष्पकमल दाहाललाई तोकियो संयोजक

▶ माओवादीले पार्टीभित्रका नेता-कार्यकर्ताको सम्पत्ति छानबिन गर्न शक्तिशाली आयोग गठन गर्ने

▶ नारायणकाजी श्रेष्ठले नेतृत्व छाडेर आफूलाई कार्यवाहक दिन माग गरेका थिए भने जनार्दन शर्माले अध्यक्षसहित सबै पदाधिकारी आगामी महाधिवेशनबाट नेतृत्वमा नआउनेगरी सामूहिक राजीनामा दिनुपर्ने प्रस्ताव अधि सारेका थिए

फर्नेगरी माओवादीले अरु दलभन्दा छिटो महाधिवेशन घोषणा गरेको हो ।

माओवादीले पार्टीभित्रका नेता-कार्यकर्ताको सम्पत्ति छानबिन गर्न शक्तिशाली आयोग गठन गर्ने निर्णयसमेत गरेको छ । बैठकमा माओवादी अध्यक्ष दाहालको घडी र उनकी छोरी गंगा दाहालको ब्यागको बारेमा प्रश्न उठेपछि, सम्पत्ति छानबिनका लागि शक्तिशाली आयोग गठन गर्ने निर्णय भएको हो । आफ्नो सम्बोधनको क्रममा दाहालले बैठकमा भने, 'यो केन्द्रीय समितिको सर्वसम्मत निर्णयको रूपमा सम्पत्ति छानबिन आयोग बन्ने छ, जसले मुख्यतः केन्द्रीय समितिका र पदाधिकारीहरूको सम्पत्ति छानबिन गर्ने छ ।' यसैगरी माओवादीले नातावादका विषयमासमेत कार्यविधि बनाउने निर्णय गरेको छ ।

▶ क्रमशः पृष्ठ २ मा

सन्दर्भ: वैदेशिक रोजगार

दुई महिनामा २६८ मृतकका परिवारले पाए आर्थिक सहायता नेपालमा आएर मृत्यु भएकालाई दिइने सहायता रोकियो

■ प्रभाव संवाददाता

काठमाडौं- चालु आर्थिक वर्षको दुई महिनामा वैदेशिक रोजगारीका क्रममा मृत्यु भएका २६८ जना मृतकका परिवारले आर्थिक सहायता पाएका छन् । वैदेशिक रोजगार बोर्डको तथ्यांकअनुसार गत साउनमा १४२ र भदौमा १२६ जना मृतकका परिवारलाई सहायता प्रदान गरिएको हो ।

बोर्डले करार अवधि समाप्त भएको एक वर्षभित्र मृत्यु भएमा त्यस्ता श्रमिकका परिवारलाई आर्थिक सहायता दिँदै आएको छ । नेपाल आएपछि मृत्यु भएकाहरूको भने गत जेठयता सहायता रोकिएको छ । भूटो विवरण बनाएर सहायता लिएको भेटिएकाले सहायता रोकिएको बोर्डका एक कर्मचारीले बताए ।

'विदेशमा मृत्यु हुनेहरूले भने सहायता पाइरहेका छन् । नेपालमा मृत्यु भएकाको कागजातहरू फेक बनाएको भेटियो । जेठ असारदेखि नै फाइल रोकिएको छ । दुई-चार जनाको त्यस्तो भेटियो । उनीहरूले गर्दा सबैलाई समस्या भइरहेको छ,' उनले भने, 'उनीहरूको डिमग्रेसनबाट तथ्यांक माग्दै त्यहीअनुसार काम अगाडि बढिरहेको छ ।'

कागजात आएकाहरूको भने काम अघि बढेको भनिएको छ । केहीको सहायता रोकिएकाले यो दुई महिनामा कति सहायतावापत कति दिइयो भन्ने

विवरण यकीन नभइसकेको जनाइएको छ । बोर्डले कल्याणकारी कामअन्तर्गत रोजगारीका क्रममा मृत्यु भएका श्रमिकका परिवारलाई आर्थिक सहायता प्रदान गर्छ । उनीहरूले सहायतास्वरूप १० लाख रूपैयाँ पाउँछन् ।

यो अवधिमा बोर्डले ८३ वटा शव भिकाइदिएको तथ्यांक छ । साउनमा ३९ र भदौमा ४४ जनाको शव भिकाइएको बोर्डको भनाइ छ । त्यस्तै १४४ जनाको शव मृतकको घरसम्म ढुवानी गरिदिएको उल्लेख गरिएको छ । विदेशमा कानुनी सजाय पाएका, दुर्घटनामा परेका या विभिन्न कारणले आर्थिक अभाव भई अलपत्र परेका श्रमिकलाई बोर्डले उद्धार गर्दै आएको छ । साउनमा १८ र भदौमा २२ जना गरी ४० जनाको उद्धार गरिएको बोर्डले जानकारी दिएको छ ।

यस अवधिमा १३२ जनाले पारिवारिक उपचार खर्च पाएका छन् । रोजगारीमा गएका श्रमिकका परिवारका सदस्य करार अवधिभित्र गम्भीर प्रकृतिका विरामी परेर उपचार गराउन आर्थिक समस्या भए बोर्डले एक पटक ५० हजार रूपैयाँसम्म दिन्छ । परिवारमा कसैलाई पार्किन्सन, क्यान्सर, मिर्गौला प्रत्यारोपण, मुटुको शल्यक्रिया तथा अल्जाइमरजस्ता गम्भीर प्रकृतिका रोग लागे सहयोग पाइन्छ । त्यस्तै, अंगभंग तथा गम्भीर विरामी भएकाहरू १६३ जनाले आर्थिक सहायता पाएका छन् ।

बोर्डले यो दुई महिनामा ७४५ जनालाई टेलिमेडिसिन सेवा प्रदान गरेको छ । रोजगारीमा भएका श्रमिकले स्वास्थ्यमा समस्या देखापरे अनलाइन माध्यमबाट स्वास्थ्य परामर्श लिन सक्छन् ।

बोर्डले करार अवधि समाप्त भएको एक वर्षभित्र मृत्यु भएमा त्यस्ता श्रमिकका परिवारलाई आर्थिक सहायता दिँदै आएको छ । नेपाल आएपछि मृत्यु भएकाहरूको भने गत जेठयता सहायता रोकिएको छ । भूटो विवरण बनाएर सहायता लिएको भेटिएकाले सहायता रोकिएको बोर्डका एक कर्मचारीले बताए ।

■ ■ ■

छात्रवृत्ति खुलाउन ढिलाइ

चालु आवमा बोर्डले छात्रवृत्तिको सूचना ननिकालेकाले यो दुई महिनामा वैदेशिक रोजगार सन्तति छात्रवृत्ति कसैले पनि पाएका छैनन् । बोर्डका एक कर्मचारीका अनुसार पहिलाका वर्षहरूमा यतिबेला सूचना खुलिसकेको हुन्थ्यो । यो वर्ष ढिला भएको छ ।

रोजगारीमा गएका श्रमिकको मृत्यु या अंगभंग भए या गम्भीर प्रकृतिको रोग लागे उनीहरूका सन्ततिलाई विद्यालयस्तरमा छात्रवृत्ति दिइन्छ । बोर्डले रोजगारीमा गएका व्यक्तिको कक्षा ८ सम्म अध्ययन गर्ने छोराछोरीलाई वार्षिक आठ हजार रूपैयाँ र ९ देखि १२ कक्षासम्म अध्ययन गर्नेलाई वार्षिक १२ हजार रूपैयाँ दिँदै आएको छ ।

सफलताको १८ वर्ष पुरा

Ever Permeating and Pervading to New Scale of Height of Prosperity

स्थापनाको १८ औं वर्ष पुरा गरी १९ औं वर्ष प्रवेश गरेको यस विशेष अवसरमा हामीलाई निरन्तर प्रेरणा, प्रोत्साहन र मार्गदर्शन प्रदान गर्ने सम्पूर्ण ग्राहक महानुभावहरू, नियामक निकाय, सञ्चारजगत, कर्मचारी लगायत शुभेच्छुक महानुभावहरूमा हार्दिक आभार एवं कृतज्ञता प्रकट गर्दछौं ।

यस विशेष अवसरमा हामी आगामी दिनमा अझ प्रतिस्पर्धी, गुणस्तरीय एवं नवीनतम् बैकिङ्ग सेवा प्रदान गर्ने प्रतिवद्धता व्यक्त गर्दछौं ।

'A' Class Institution Licensed by Nepal Rastra Bank

Central Office: Kamalpokhari, Kathmandu, Nepal,
+977 01-4523254, 01-4523432/3 & 01- 4523436, info@pcbl.com.np

बसाइँसराइले बाँफिदै खेतीयोग्य जमिन

📍 **प्रेमनारायण आचार्य/अर्घाखाँची**

सन्धिखर्क नगरपालिका-९ गौचौरमा पाँच घर परिवार बसोबास गर्थे । अहिले गाउँ खाली भएको छ । सन्धिखर्क-९ कै घर्तीखोर, दीप, ओढारपानी, बढाचौर, कुँडापानीलगायतका गाउँमा बर्सेनि बसाइँ सर्नेहरूको संख्या बढ्दा घर खाली हुँदै गएका छन् । अर्घा रजस्थल माविका शिक्षक छविबाल चूवालीका अनुसार गाउँबाट बसाइँसराइ गरेर जाने बढेपछि विद्यार्थीको संख्या घटेको छ । साढे ५०० विद्यार्थी हुने अर्घा रजस्थल माविमा अहिले २०० विद्यार्थी छन् ।

पहिले गाउँमा मोटरवाटो थिएन । गाउँलेहरू बुटबल र पत्थरकोट पुगेर ढाकरमा नुन तेल बोकेर ल्याउँथे । घरघरमा धारा थिएन, पंधेराको पानी पिउँथे, घाँस-दाउरा गर्थे । अहिले समय बदलिएको छ । गाउँमा पक्की वाटो पुगेको छ । खानेपानीको सुविधा छ । विजुली पुगेसँगै इन्टरनेटको सुविधा छ । गाउँमै आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको पहुँच छ । विरामी भए अस्पताल जान गाउँगाउँमा एम्बुलेन्स पुग्न सक्छन् । लामो समयसम्म विकास पुग्न नसकेका गाउँ अहिले आधुनिक सुविधाको पहुँचले शहरको सुविधाको भत्को पाइन्छ ।

शितगंगा नगरपालिका-११ छापमा केही वर्ष अघिसम्म ४५ घर परिवार बसोबास गर्थे । अहिले सबै घर बसाइँ सरेर अन्यत्र गएपछि गाउँ खाली भएको छ । त्यसैगरी ५० घर रहेको दुम्सी गाउँ पनि अहिले रिक्तिएको छ । बसाइँ सरेर सिंगो गाउँ हिडेपछि खेतवारी बाँफिएका छन् । शितगंगा नगरपालिका-१० सिद्धाराका अगुवा माधवप्रसाद पौडेल गाउँ नै रिक्तो बनाएर उनीहरू कपिलवस्तुको लुप्री, मौवावारी, खयरभट्टी, ढोडेनीमा बसाइँ सरेर गएको बताउँछन् । सिद्धाराकै भनाै, पाल्ने, उनाए गाउँबाट बसाइँ सर्ने बढ्दै गएपछि गाउँहरू खाली हुँदै गएका छन् ।

बसाइँसराइको विकराल अवस्था

अर्घाखाँचीका छ वटै पालिकाबाट तराई फरि्ररहेका छन् । बसाइँसराइ तीव्र भएपछि खेतीयोग्य जमिन बाँफिदै छन् । तीव्र बसाइँसराइले अर्घाखाँचीमा खेतीयोग्य जमिन बाँफिदै गएको छ । एक दशकमा सात हजार ३६२ हेक्टर जमिन बाँफिएको छ । खेतीयोग्य जमिन बाँफिदै

जाँदा आगामी दिनमा खाद्यसंकट निम्तिन थालेको छ । कृषि विकास कार्यालयको तथ्यांकअनुसार ३० वर्षअघि ४५ हजार ७१२ हेक्टर क्षेत्रफलमा खेती हुन्थ्यो । २०७० मा खेतीयोग्य जमिन घटेर २८ हजार ६०९ हेक्टरमा खुम्चिएको थियो ।

कृषि ज्ञान केन्द्रका प्रमुख बुद्धिराज धिमिरेका अनुसार अहिले २१ हजार २४७ हेक्टर क्षेत्रफलमा खेती हुन्छ । दशकमै सात हजार ३६२ हेक्टर खेतीयोग्य जमिन बाँफेो भएको छ । सन्धिखर्क-९ गौचौरका पौमनारायण पौडेल भन्छन्, ‘गाउँमा मानिसको संख्या कम भएसँगै जंगली जनावरबाट खेतीपाती जोगाउन सक्तस भयो । गाउँबाट धमाधम बसाइँ सरेपछि एक्लिँदै बस्न अ्ठ्चारो भयो । सकेसम्म गाउँमै बस्नुपर्छ भनेको म पनि अहिले बुटबल आएर बसेको छु ।’

पहिले टारी तथा बगरमा खेत बनाएर धान र गहुँ खेती गरिने गरेको बताउँदै उनी भन्छन्, ‘खेतवारी बाँफेँ राख्नुहुन्न भनेर सम्भव भएसम्म खेती लगाइन्थ्यो । अहिले नयाँ खेत र वारी बनाउने क्रम रोकिएको छ । वरु खेती हुँदै आएका खेत र वारी बाँफिएका छन् । खेतवारीमा अहिले खर र वनमाराेले ढाकेको छ ।’

राष्ट्रिय परिचयपत्र तथा पञ्जीकरण विभागको व्यक्तिगत घटना दर्ताको तथ्यांकअनुसार जिल्लाको बसाइँसराइ दर विकराल छ । अर्घाखाँचीबाट पाँच वर्षयता पाँच हजार ८२ घरपरिवारले बसाइँ सरेका छन् । अर्थात् एक घरमा पाँच जनाको हिसावले औसत निकाल्दा पनि भएकै २५ हजार मानिसले जिल्ला छाडेका छन् । पालिकागत बसाइँसराइको अवस्था हेर्दा शितगंगा नगरपालिकामा एक हजार ६४४, सन्धिखर्क नगरपालिकामा ७१७, भूमिकास्थान नगरपालिकामा ६७३, पाणिनी गाउँपालिकामा ८०१, छत्रदेव गाउँपालिकामा ७१२ र मालारानी गाउँपालिकामा ५३५ घरपरिवार बसाइँसराइ गरेर अन्यत्र गएका छन् ।

वि.सं. २०६८ को राष्ट्रिय जनगणनाअनुसार अर्घाखाँचीको कूल जनसंख्या एक लाख ९७ हजार ६३२ थियो । २०७८ को राष्ट्रिय जनगणनाअनुसार यहाँको जनसंख्या एक लाख ७७ हजार ८६ रहेको छ । १० वर्षको जनसंख्या हेर्दा २० हजार ५०० घटेको छ ।

आर्थिक वर्ष २०८०/८१ मा जिल्लामा धान, मकै, गहुँ, कोदो, फापरलगायतका खाद्यान्न ८६ हजार ४३८

अर्घाखाँचीका छ वटै पालिकाबाट तराई ऋरिरेहेका छन् । बसाइँसराइ तीव्र भएपछि खेतीयोग्य जमिन बाँफिदै छन् । तीव्र बसाइँसराइले अर्घाखाँचीमा खेतीयोग्य जमिन बाँफिदै जाएको छ । एक दशकमा सात हजार ३६२ हेक्टर जमिन बाँफिएको छ । खेतीयोग्य जमिन बाँफिदै जाँदा आगामी दिनमा खाद्यसंकट निम्तिन थालेको छ ।

मेट्रिकटन उत्पादन भएकामा उपभोगका लागि प्रशोधित खाद्यान्न ६५ हजार ५४१ मेट्रिक टन थियो । २०७९ सालको प्रक्षेपित जनसंख्या एक लाख ७९ हजार ४७७ रहेको थियो । औसतमा जिल्लामा एक व्यक्तिका लागि प्रतिवर्ष २०१ केजी खाद्यान्न आवश्यक पर्छ । जिल्लामा उत्पादन भएको खाद्यान्नलाई औसतमा प्रतिव्यक्ति ३६५ केजी पुग्ने तथ्यांक रहेको कृषि ज्ञान केन्द्रका प्रमुख धिमिरेको भनाइ छ ।

खाद्य सुरक्षाको हिसावले अर्घाखाँची जिल्ला पूर्णसुरक्षित देखिन्छ, तर मकैको प्रयोग पशु चौरपायालाई धेरै हुन्छ । पशुपक्षीको दानाका लागि मकै खपत हुन्छ भने तराईबाट चामल फिकाउने क्रम बढेको छ । आर्थिक वर्ष २०७५/७६ मा सात हजार ४२५ हेक्टर क्षेत्रफलमा धान खेती हुँदै आएकोमा अहिले त्यो क्षेत्रफल घटेर छ हजार ३५४ हेक्टरमा फरेको छ । धान खेती गरिएको जमिनको क्षेत्रफल घटे पनि धानको उत्पादनमा भने कमी नआएको कृषि ज्ञान केन्द्रका अधिकृत टीकाराम न्यौपाने बताउँछन् । आव २०७५/७६ मा २४ हजार १३१ मेट्रिकटन धान उत्पादन भएकामा गत आव २०८०/८१ मा २५ हजार ८८७ मेट्रिकटन धान उत्पादन भएको कृषि ज्ञान

केन्द्रको तथ्यांक रहेको छ ।

कृषि ज्ञान केन्द्रका प्रमुख धिमिरेका अनुसार तीव्र बसाइँसराइ र बाँफिदै गएको खेतीयोग्य जमिनले खाद्यसंकटको जोखिम बढेको छ । अहिले खेती गर्ने नयाँ प्रविधि, उन्नत जातको बिउ र रासायनिक मलको प्रयोगले उत्पादन बढ्दा उत्पादनमा कमी नआए पनि खेतीयोग्य जमिन बाँफिदै गएकाले खाद्यसंकट निम्तिने उनको भनाइ छ ।

पालिकाको सकारात्मक पहल

स्थानीय, प्रदेश र संघीयका निर्वाचनहरूमा राजनीतिक दलले जिल्लाको बसाइँसराइ रोक्न विशेष योजना सञ्चालन गर्ने तथा युवालाई गाउँमै स्वरोजगार बनाउने कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने आशवासन दिए पनि कार्यान्वयन हुन नसक्दा बसाइँसराइ मुख्य चुनौतीको रूपमा रहेको छ । त्यसो त कतिपय पालिकाले युवालाई गाउँमै आकर्षित गर्ने कार्यक्रम ल्याएका छन् । कृषकले उत्पादन गरेका अर्गानिक कृषिजन्य वस्तुको बजारीकरण तथा गुणस्तरीय मल र बीउका लागि समस्या हुन नदिन सन्धिखर्क नगरपालिकाले जनता एगो एण्ड फरेस्टी लिमिटेड काठमाडौंसँग सहकार्य

गरेर काम गरेको छ ।

सन्धिखर्क नगरपालिका र पाणिनी गाउँपालिले उत्पादित अर्गानिक कृषिजन्य वस्तुको समर्थन मूल्यमा बजारीकरण तथा सुनिश्चितताका लागि जनता एगो एण्ड फरेस्टी लिमिटेड काठमाडौंसँग सम्झौतासमेत गरेका छन् । विदेशमा रोजगारी गरेर फर्किएर व्यावसायिक बाख्रापालन सुरु गरेका मालारानी-६ गौराडाडाँका कृषक प्रेमबहादुर घर्तीमगरले गाउँपालिकाले हेफरको साभेदारीमा बाख्रापालनमा विभिन्न किसिमको सहयोग गरेकाले सहज भएको बताउँछन् ।

मालारानी गाउँपालिका र हेफर परियोजना नेपालको आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग र ग्रामीण तथा सामुदायिक स्वास्थ्य विकास केन्द्रको सहजीकरणमा मालारानी गाउँपालिकामा सञ्चालन भएको मालारानी कृषि तथा पशु उद्यमशीलता विकास परियोजना मालारानीका नौ वटै वडामा सञ्चालन भएको गाउँपालिकाका प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत गोविन्द भट्टराईले बताए । पूर्वसांसद पुष्पा भुसाल विकासको प्रतिफल नागरिकको अपेक्षाअनुसार नहुँदा बसाइँसराइ रोकिन नसकेको बताउँछन् । विकाससँगै रोजगारी र उद्यमशीलता बढाउन सक्दा बसाइँसराइ रोक्न सकिने उनको भनाइ छ ।

सन्धिखर्क नगरपालिकाका प्रमुख कृष्णप्रसाद श्रेष्ठ पनि भुसालको भनाइसँग सहमत छन् । शिक्षा, स्वास्थ्य र रोजगारीका लागि बसाइँसराइ भएकाले उद्यमशीलता बढाउने कार्यक्रमलाई प्राथमिकता दिनुपर्ने उनको भनाइ छ । सुपा देउराली, अर्घाभगवती, पाणिनी तपोभूमि, खाँचीकोट भगवती, छत्र महाराज, मालारानी, नरसिंह स्थान, सिद्धेश्वर शिवालयलगायतका ठाउँमा पर्यटनको सम्भावनासम्बन्धी एकीकृत योजना ल्याउनसके बसाइँसराइ रोकिने देखिन्छ । रासस

रंगीन सपनाले सजिएको ‘वाटरपार्क’

📍 **रूपनी जिष्टम/बाँके**

बाँकेको नेपालगञ्ज उपमहानगरपालिका-१ मा अवस्थित वाटरपार्क दसैँ नजिकिँदै गर्दा एक विशेष रङमा रँगिएको छ । पानीका फोहरा, फिलीमिली बत्ती, रंगीचंगी फूल र आकर्षक सजावटले अहिले वाटरपार्क साँच्चिकै दुलहीभैँ देखिन्छ । तर, यो फिलीमिली सजावट कुनै व्यावसायिक कम्पनीले गरेको हो, न त समाजका अगुवाहरूले नै गरेका हुन् ।

यो त आफ्नै श्रम, लगानी र सपनाले भरिएका १० जना युवाको साझा प्रयास हो, जसको उद्देश्य मात्र पर्यटक तान्नु होइन, आफ्नो भविष्य सुरक्षित गर्नु पनि हो । ती युवाहरू फोटोग्राफर हुन्, जसले क्यामराको माध्यमबाट आम्दानीसँगै आत्मसम्मान र स्वदेश प्रेम कमाइरहेका छन् । यी सबै युवा वाटरपार्कमा बोटिङ गर्न आउने आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटकको फोटो र भिडियो खिच्ने गर्छन् । उनीहरूको आम्दानी सोही फोटो तथा भिडियो सेवाबाट हुन्छ ।

चाडपर्वको समयमा बढी पर्यटक आउँछन् भन्ने विश्वासले उनीहरूले आफ्नै खर्चमा वाटरपार्कलाई सजाएका हुन् । उनीहरूको बुझाइमा सजावटले पर्यटक तान्छ, पर्यटकले खुसी अनुभव गर्छन्, रमाइलो गर्छन् र त्यसबाट फोटो खिचाउने इच्छाशक्ति बढ्छ । लामो तयारी भई उनीहरूको आम्दानी बढ्छ । सजावट, कमाई र भविष्यबीच उनीहरूले स्पष्ट सम्बन्ध देखेका छन् ।

जाजरकोटको कुशेगाउँपालिका-७ का २३ वर्षीय दिनेशसिंह ठकुरी भन्छन्, ‘हामीले पर्यटकलाई खुसी पार्न, रमाइलो दिन र आफ्नो रोजगारी सुरक्षित गर्न वाटरपार्कलाई दुलहीजस्तै सजाएका हौं ।’ दिनेशले आठ महिनादेखि फोटोग्राफी गर्दै आएका छन् । प्लस टूको पढाइ सकेपछि उनले वैदेशिक रोजगारीको विकल्पमा स्वदेशमा नै सीपमार्फत आत्मनिर्भर हुने बाटो रोजे । दिनेशको दैनिक आम्दानी सामान्य अवस्थामा सात-आठ सय रूपैयाँ रहन्छ, भने चाडपर्वको समयमा हजारदेखि १२ सय रूपैयाँसम्म पुग्ने गरेको छ । ‘म यो काम केवल पैसा कमाउनुका लागि गरिँदैन, म आफ्नो आत्मसम्मानका लागि गर्छु । विदेश जानुभन्दा आफ्नै देशमै केही गर्नु आवश्यक छ भन्ने सोचले मलाई यहाँ ल्याएको हो,’ उनले भने ।

त्यस्तै बाँकेको खजुरा गाउँपालिका-७, गुन्हानाका २३ वर्षीय मुजम्मिल खान पनि एक वर्षदेखि फोटोग्राफी गर्दै आइरहेको छ । सुरुमा मोबाइलबाट फोटो खिच्ने मुजम्मिल अहिले क्यामरा चलाउने भइसकेका छन् । उनी भन्छन्, ‘हामीले वातावरण राम्रो बनायो भने फोटो राम्रो आउँछ, फोटो राम्रो आयो भने पर्यटक खुसी हुन्छन्, अनि पर्यटक खुसी भए भने हामीले काम पाउँछौं । त्यसैले हामीले यो सजावट गरेका हौं ।’

मुजम्मिलको आम्दानी पनि दिनेशको जस्तै दिनमा आठदेखि ९०० रूपैयाँसम्म हुने गरेको छ । चाडपर्व र केही विशेष अवसरमा भने त्यो रकम हजारदेखि १२ सय रूपैयाँसम्म पुग्ने गरेको छ । उनका लागि यो आम्दानीले परिवार धान्न र भविष्य निर्माण गर्न ठूलो टेवा दिएको छ । ‘घरमा आमा, बुवा, दुई बहिनी छन् । मैले कमाएको पैसाले घरको खर्च, बहिनीको पढाइ, आमाको उपचार, सबै चलेको छ,’ उनले भने, ‘काम

गर्दा सम्मान पाइन्छ । यहाँ घुम्न आउने पर्यटकले फोटो खिचिदिएवापत पैसा मात्र दिँदैनन्, धन्यवाद दिन्छन् र रमाउँछन् पनि । त्यो नै सबैभन्दा ठूलो सन्तुष्टि हो ।’

त्यसैगरी, जुम्लाको गुठीचौर गाउँपालिका-४, खललाबडका २४ वर्षीय सर्जन नेपालीले भने दुई वर्षदेखि क्यामेरा चलाउँदै आइरहेको छ । सुरुमा उनले फोटो खिचेर पैसा कमाउन सकिन्छ, भन्ने कल्पना पनि गरेका थिएनन् । तर, जब उनले पहिलो दिन ३०० रूपैयाँ कमाए त्यस दिन उन खुसीले रुँदै भाडामा बसेको कोठामा पुगेको बताए ।

‘फोटो खिचेर पनि पैसा कमाइन्छ भन्ने मैले सोचेकै थिएन । जुन दिन मैले पहिलोपटक ३०० कमाएँ, त्यो दिन मेरो जीवनको सबैभन्दा ठूलो उपलब्धिजस्तो लाग्यो । त्यो ३०० रूपैयाँ समातेर म खुसीले रुँदै कोठामा पुगेको छु,’ उनले सम्झिँदै भने, ‘दोस्रो दिनको मेरो कमाई हजार रूपैयाँ भयो र त्यही दिन मैले निर्णय गरें, विदेश जानु पर्दैन । अब देशमै केही गर्न सकिन्छ ।’

अहिले सर्जनको कमाई मासिक ३० हजार रूपैयाँभन्दा माथि नै हुने गरेको छ । ‘त्यो पैसाले कोठा भाडा, खाना खर्च, कपडा, फोन खर्च, अनि घरमा आमालाई पैसा पठाउने काम सबै गरेको छु,’ उनी भन्छन्, ‘यसले मलाई आत्मनिर्भर बनाएको छ ।’

नेपालगञ्ज बाँके-२, पुरैनाका २१ वर्षीय विजय मिश्र पनि एक वर्षदेखि फोटोग्राफीमा सक्रिय छन् । पाँच जनाको परिवार, प्लस टू सकेर पढाइ छोड्नुपरेको अवस्था, आर्थिक अभावले उनलाई धेरै चाँडै जीवनसँग जुजुन सिकायो । जब उनले क्यामरा चलाउन सुरु गरे, तब उनलाई लाग्यो, जीवन फेरि पनि नयाँ ढंगले सुरु गर्न सकिन्छ । ‘सुरुमा लाज लाग्थ्यो, तर आज म यो कामप्रति गर्व गर्छु,’ विजय भन्छन्, ‘हाल मेरो दैनिक आम्दानी ९०० देखि एक हजार रूपैयाँसम्म पुग्ने गर्छ । यसले नै मेरो सबै घर खर्च र दैनिकी चलेको छ ।’ पढाइ रोकिए पनि सपना नरोकिएको विजय बताउँछन् । ‘म अनलाइनबाट फोटोग्राफीसम्बन्धी कोर्स गर्दै छु । म चाहन्छु, एकदिन मेरो फोटोले देशको कथा सुनाओस् ।’

यी चार जना युवामात्र होइन, वाटरपार्कमा कार्यरत १० जना फोटोग्राफर देशमै बसेर आत्मनिर्भर बन्ने उद्देश्यमा केन्द्रित छन् । उनीहरूलाई पर्यटन र फोटोग्राफीको सयोजनले नेपालभित्रै भविष्य देख्न सकिन्छ भन्ने लागेको छ । उनीहरू भन्छन्, ‘पर्यटकलाई सेवा दिँदा, हाँसीखुसी फोटो खिच्दा, रमाइला क्षण टिप्दा, हामी पैसा मात्र होइन, आत्मसम्मान कमाइरहेका हुन्छौं ।’ सजावटमा उनीहरूले प्रयोग गरेका फूल, बत्ती, रङ किन्न उनीहरूले आफ्नै आम्दानी प्रयोग गरेका हुन् । ‘कोही कम्पनीले सहयोग गरेको होइन । कुनै समाजका अगुवाहरूले यो

आफ्नै श्रम, लगानी र सपनाले भरिएका १० जना युवाको साझा प्रयास हो, जसको उद्देश्य मात्र पर्यटक तान्नु होइन, आफ्नो भविष्य सुरक्षित गर्नु पनि हो यो । ती युवाहरू फोटोग्राफर हुन्, जसले क्यामराको माध्यमबाट आम्दानीसँगै आत्मसम्मान र स्वदेश प्रेम कमाइरहेका छन् । यी सबै युवा वाटरपार्कमा बोटिङ गर्न आउने आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटकको फोटो र भिडियो खिच्ने गर्छन् । उनीहरूको आम्दानी सोही फोटो तथा भिडियो सेवाबाट हुन्छ ।

सजाएका हैनन् । हामीले बेलुकी काम सकेर, पसलहरूमा पुगेर लाइट, सजावट सामग्री किनेका हौं,’ दिनेशले भने ।

यसरी उनीहरूले वाटरपार्कको सौन्दर्यमा आफ्नो पसिना मिसाएका छन् । पर्यटकको संख्याले उनीहरूको मिहेनतको मूल्यांकन गर्छ- जति बढी पर्यटक, उति बढी सम्भावना । नेपालका कयौँ युवाहरू विदेश जान लाइनमा छन् । तर नेपालगञ्जमा नै भविष्य देखेका यी युवाहरूले भने आम्दानीको बाटो वाटरपार्क र नेपालगञ्जमा रहेका अन्य पर्यटकीय स्थललाई रोजेका छन् ।

उनीहरूको बाटो भने पक्कै सजिलो छैन । गर्मीमा घाम, जाडोमा शीत, अनि वर्षामा खाल्डाखुल्डी र चिप्लो बाटो । तर, यी सबै कठिनाइहरूमाथि उनीहरूको जोस भारी छ । ‘जब एक जना पर्यटकले भन्छ, ‘वाह, धेरै राम्रो फोटो आएको छ,’ तब हामी सबै दुःख विर्सन्छौं,’ मुस्कुराउँदै मुजम्मिलले भने । यी युवाहरूलाई हेर्दा लाग्छ-देशमा केही गर्न सकिन्छ, भन्ने भनाइ केवल नारा होइन, व्यवहारमा उतार्न सकिने सत्य पनि हो ।

उनीहरूले प्रमाणित गरेका छन्, कि वैदेशिक रोजगारी नै एकमात्र विकल्प होइन । सीप, प्रतिबद्धता र स्वदेश प्रेमले पनि मानिसलाई आत्मनिर्भर बनाउँछ । ‘हामी पैसा कमाइरहेका छौं, तर त्यो पैसासँगै हामीले हाम्रो आत्मसम्मान पनि कमाइरहेका छौं । हामी काम गरिरहेका छौं, तर त्यो काममा माया, सम्मान र देश प्रेम मिसिएको छ,’ दिनेशको यो भनाइमा ती सबै युवाको आवाज समेटिएको छ ।

आजका जेन-जी पुस्ताका लागि पनि यी चार युवाको उदाहरणले राम्रै प्रेरणा दिनसक्ने पार्कमा घुम्न आउनु जो कोही पनि भन्ने गर्दछन् । आज उनीहरूको सजावटले वाटरपार्क भलमल देखिएको छ । पर्यटक रमाइरहेका छन् । फोटो खिचिरहेका छन् । अनि ती फोटोभित्र यी युवाहरूको मिहेनत, सपना र स्वाभिमान पनि कैद भइरहेको छ । रासस

